

Українська мова

Урок № 35.

Тема: Прикметники, що перейшли в іменники.

Мета: навчання засобами мови пізнавати світ, облаштовувати гармонійне співіснування в ньому, зберігати й передавати культурні набутки, виражати емоції й почуття, розв'язувати життєві проблеми; сприяти формуванню ціннісних і світоглядних орієнтацій учня, що визначають його поведінку в життєвих ситуаціях.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів: - знаннева складова: пояснює правопис окремих словоформ, узгодження та вживання їх через лексичне та граматичне значення; обирає нормативні варіанти вживання слів та обґрунтовує зроблений вибір; - діяльнісна складова: уживає слова відповідно до їхніх лексичних значень; додержується лексичної сполучуваності слів; користується словниками, довідковою літературою та електронними ресурсами для перевірки та вдосконалення власного рівня засвоєння морфологічних норм; аналізує усні й письмові тексти з погляду додержання морфологічних норм; - ціннісна складова: виявляє в текстах та обґрунтовує особистісні й загальнолюдські цінності; висловлює власне розуміння цінностей; демонструє повагу до себе й інших, добираючи і вживаючи потрібні слова.

Перебіг уроку

I. Актуалізація опорних знань учнів

II. Повідомлення теми, мети, завдань уроку

III. Засвоєння нового матеріалу

Утворіть зі словами *колискова, старенька* по двоє речень, в одному з яких вони виступали б прикметником, а в іншому — іменником.

Мозковий штурм. Підготуйте усне повідомлення про прикметники, що перейшли в іменники.

Перехід прикметників в іменники. Творення прикметників

Деякі прикметники в процесі мовлення втрачають своє основне прикметникове значення, набувають ознак іменників і виражають предметність, тобто *субстантивуються* і таким чином переходять до розряду іменників.

Переходячи до розряду іменників, прикметник виражає досить широке загальне поняття: *Розумний б'є на те, що справді в його є. Два хитрих мудрого не переважають. На віки вічні старий зникає, занесе з собою і добре й лихе, поховає пережите й перемучене і стражданням закручене.*

Субстантивація прикметників буває повна і неповна.

При *повній* субстантивації прикметники цілком переходять в іменники і не вживаються як прикметники: *придане, набережна, пальне, Рівне, Ніжин.*

При *неповній* субстантивзації прикметники вживаються і як найменування предмета, і як найменування ознаки: *хворий, бідний, рідний, старий, старший, малий, полонений, подорожній, іздовий, коліскова, сліпий, кривий, пряма, минуле, майбутнє, прийдешнє.*

Прикметники, набуваючи іменникового значення, зберігають прикметникову систему відмінювання за відмінками і числами, але втрачають здатність змінюватися за родами.

IV. Закріплення вивченого матеріалу

У яких реченнях слова *військовий, хворий, загальнолюдське, майбутнє, минуле, солодке, черговий, учительська, передова, безробітний, пригосний, знайомий* виступатимуть іменниками, а в яких — прикметниками? Визначте синтаксичну роль цих слів у реченні.

Завдання.

Визначте прикметники, що перейшли в іменники, та запишіть їх у зошит.

1. Старі фотографії на стіл розклади,
Дитячі історії смішні розкажи
І справжнім друзям не забудь, подзвони,
Бо добре чи зле, з тобою завжди вони. (Кузьма Скрябін)
2. Не вчи вченого їсти хліба печеного. (Народна творчість)
3. Українського вченого Миколу Амосова знає увесь світ. (З журналу)

Завдання. Прочитайте текст. Прокоментуйте орфограми, які зустрічаються в реченнях і позначені рисками чи крапками. Що ви знаєте про непростий шлях до успіху книжок Джоан Ролінг? Запишіть текст, вставляючи пропущені букви та пишучи правильно слова.

По/при вел..чезну кількіс..ть домашніх завдань, яких на/завдавали четверто/класникам на/канікули, Гаррі не мав настрою працювати після закінче..я навчального пів/річ..я. То/ж тижден.. перед (Р/р)іздром він разом з усіма розважався, як лише міг. Уч..нів у грифіндорській вежі було не мен..ше, ніж під/час навчан..я. Здавалося, що вежа аж помен..шала через небувалий галас її мешкан..ців. Канаркові заварні тістечка Фреда й Джорджа мали чималий успіх, і тому в перші д..ні канікул скрізь можна було зустріти оброслих пір..ям уч..нів. Але не/за/баром грифіндорці стали обач..нішими, коли хтось їх чимось пригощав — щоб не з..їсти часом канаркове заварне. Тож Джордж зізнався Гаррі, що вони з Фредом зараз вигадують щось інше. Гаррі пообіцав собі ніколи не брати у Фреда з Джорджем на/віть крихти. Він пам..ятав, як Дадлі від їхніх цукерок розн..сло язика. Густий лапатий сніг падав на замок та навколиш..ні землі. Світло/блакитна бобатонська карета ск..далася на великого замороженого гарбуза Геґрідова халупа стала, мов прян..кова хатинка з кас/зки. Ілюмінатори дурмстрензького к..рабля затягло кр..жаною емал..ю, снасті побіліли від ін..ю. Ельфи/домовики перевершили самих себе, наготувавши смаж..ного й тушкованого м..яса та апетитних

пуд..нгів. І тільки у Флер Делякур виходило знаходити пр..чини для невдоволен..я. (Джоан Ролінг «Гаррі Поттер і келих вогню», пер.В. Морозов і С. Андрухович)

V. Підсумок уроку

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ. Повторіть теоретичні матеріали. Допишіть почате завдання.